

کتابخانه‌های دیجیتال؛ حوزه

نرم افزارهای تولید شده در این مرکز را تصور کرد. محصولات این مرکز علاوه بر دریافت صدها جایزه ملی، ده‌ها جایزه بین‌المللی در کشورهای مختلف مانند جایزه اجلاس جامعه جهانی (WSA) را به خود اختصاص داده. ۶۷۲ نرم‌افزار کتابخانه‌ای تحت ویندوز، ۷۵ نرم‌افزار کتابخانه‌ای تحت اندروید و ۳۴ ابزار اینترنتی برای خدمات علمی، نگارشی و پژوهشی بخشی از تولیدات این مرکز است که در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته. در این مجموعه صدها هزار جلد کتاب از تقریباً ۳ هزار نفر از علمای برجسته با قابلیت‌های متنوع متنی، نگارشی و پژوهشی در اختیار پژوهشگران قرار گرفته.

از ابتکارات این مرکز، ارائه این مجموعه عظیم کتابخانه‌ای در قالب فلش‌های قابل حمل یا هاردهای شخصی است؛ به‌گونه‌ای که شخص می‌تواند به‌سادگی صدها هزار جلد را در جیب یا کیف خود حمل کرده و بدون استفاده از اینترنت با استفاده از دستگاه‌های کامپیوتری خانگی از آنها استفاده کند.

از دیگر محصولات این مرکز، کتابخانه «دیجیتال نور» است که از سال ۱۳۸۷ شمسی فعالیت خود را آغاز کرده و دارای ۸۸ هزار و ۳۹۹ هزار عنوان کتاب از ۵۱ هزار و ۶۶۲ مؤلف است که در مجموع ۵۹ میلیون صفحه محتوا را شامل می‌شود. در این کتابخانه دیجیتالی، ۷۱ هزار و ۴۰۱ جلد کتاب

مذهبی و شیعی به ۱۰ زبان زنده دنیا به مخاطبان خود ارائه می‌دهند. اگرچه امکان معرفی همه کتابخانه‌های دیجیتالی مراکز حوزوی یا دانش‌آموختگان حوزه در این نوشته ممکن نیست اما تلاش می‌شود برخی از این کتابخانه‌های دیجیتال به شکل مختصر معرفی شوند.

ورود رایانه به حوزه

ورود کامپیوتر به حوزه‌های علمیه تاریخی هم‌زمان با ورود کامپیوتر به کشور دارد. نقطه‌های آغاز ورود کامپیوتر به فعالیت‌های پژوهشی حوزوی از سال ۱۳۶۸ با تدوین احادیث کتاب حدیثی «بحارالانوار» وارد حوزه علمیه شد. نتایج درخشان این اقدام پژوهشی منجر به حمایت گسترده شخصیت‌های حوزوی از خدمات کامپیوتری شد. در همان سال «مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور)» با عنایت رهبر فرزانه انقلاب حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای و تشکیل هیأت امناء شکل گرفت. اگر بدانیم در همان سال‌ها بسیاری از شرکت‌های بزرگ اقتصادی و بانک‌ها فعالیت خود را به شکل دستی و بدون استفاده از بسترهای دیجیتالی انجام می‌دادند و در همان سال‌ها مراسم ورود حدود یکصد کامپیوتر به ایران با حضور رئیس‌جمهور وقت و چندین نفر از وزرای دولت انجام شد، اهمیت تأسیس این مرکز در حوزه علمیه قم حدود ۳۵ سال پیش مشخص می‌شود.

مؤسسه تحقیقات کامپیوتری نور

بدون شک گسترش فعالیت‌های دیجیتالی در حوزه‌ها مدیون فعالیت‌های این مرکز است که از سال‌های آغازین دهه ۷۰ هم‌زمان با ارائه فعالیت‌های آموزشی به طلاب، به تولید نرم‌افزارهای اسلامی پرداخت. محصولات این مؤسسه تحولی عظیم در انجام فعالیت‌های پژوهشی در حوزه ایجاد کرد. این تحول به‌گونه‌ای بود که اصولاً هم‌اکنون نمی‌توان انجام پژوهش در دانش‌های مختلف علوم انسانی و اسلامی در حوزه یا دانشگاه بدون استفاده از

سیدعلی اصغر حسینی

محقق و پژوهشگر

فعالیت‌های دیجیتال در طول دهه‌های گذشته، ظرفیت‌های مختلفی از امکانات علمی و پژوهشی حوزه‌های علمیه را در اختیار عموم مردم قرار داده. این خدمات که غالباً روی بسترهای دیجیتال ارائه می‌شوند دسترسی به محتواهای علمی، آثار دینی، مطالب پژوهشی و رفع نیازهای محتوایی هر علاقه‌مند به موضوعات متنوع دینی و علوم مختلف حوزوی را تقریباً در سراسر جهان آسان کرده‌اند؛ به‌ویژه آن‌که کتاب‌های اسلامی قرار گرفته در این مجموعه‌ها در حدود ۳۰ زبان باشد.

کوچک پر محتوا

سرعت فناوری در جهان در طول یک‌صد سال گذشته با قدرتی حیرت‌آور در حال توسعه بوده و امکان مقایسه توسعه ظرفیت‌ها، توانمندی‌ها و خدمات ارائه شده به گروه‌های هدف، نه تنها با ۱۰۰ سال گذشته بلکه حتی با ۱۰ سال گذشته قابل مقایسه نیست.

در موضوع کتابخانه‌های دیجیتال نیز باید گفت شاید شخصیت‌های علمی در تمامی دوران‌های گذشته، آرزوی داشتن کتابخانه‌هایی با حدود یک میلیون جلد را داشتند؛ به‌ویژه آن‌که این کتابخانه قابلیت حمل دائمی داشته و در قالب یک کتابخانه «آسان حمل» ولی پر محتوا و بتوان جست‌وجو در مطالب در کسری از ثانیه، امکان استفاده علمی از آنان را بسیار آسان کرده باشد، بی‌آن‌که دغدغه آتش‌سوزی یا از بین رفتن فیزیکی آنها وجود داشته باشد.

اگر آرزوی پرواز آرزوی چندین هزار ساله انسان‌ها بود، بدون شک داشتن کتابخانه‌هایی با میلیون‌ها جلد کتاب، آرزوی هزاران ساله تمامی دانشمندان در سراسر جهان مطابق با نیازها و اهداف خود بوده؛ آرزویی که هم‌اکنون مقدار زیادی از آن با ایجاد کتابخانه‌های دیجیتال محقق شده. اگرچه نویسنده این سطور نیز مانند بسیاری از اهالی کتاب معتقد است هیچ چیز جای دست گرفتن کتاب کاغذی را نمی‌گیرد اما نمی‌توان منکر تأثیرات فراوان این کتابخانه‌های دیجیتال در توسعه فرهنگ کتاب و کتابخوانی شد.

معنای کتابخانه دیجیتالی

اگرچه در تعریف کتاب و کتابخانه‌های دیجیتالی در میان پژوهشگران اختلاف نظر وجود دارد اما وجه مشترک همه این تعاریف را می‌توان در این عبارت خلاصه کرد که کتابخانه دیجیتالی حاوی مجموعه متن یا تصویر کتاب‌های چاپی، خطی یا تصویری با دسترسی تمام متن، بدون محدودیت زمانی و مکانی در بسترهای دیجیتالی یا شبکه‌هایی است که چندین کاربر بدون محدودیت ولی به‌صورت هم‌زمان از هر کدام آنها می‌توانند استفاده کنند. در این میان، موضوعات حقوقی در کتابخانه‌های دیجیتال یا حق کپی‌رایت و نحوه رعایت حقوق ناشر فیزیکی، ناشر دیجیتالی یا مؤلف اثر از دیگر موضوعاتی است که درباره آن می‌توان سخن گفت اما هم‌اکنون از موضوع این نوشته خارج است.

هم‌اکنون کتابخانه‌های دیجیتالی مختلف توسط مراکز حوزوی یا شخصیت‌های علمی برآمده از حوزه‌های علمیه در داخل و خارج از کشور فعالیت می‌کنند. این کتابخانه‌ها که به رسم مرسوم کتابخانه‌های دیجیتالی غالباً چندزبانه هستند در میان کتاب‌های خود، علاوه بر کتاب‌هایی به زبان‌های عربی و فارسی، کتاب‌های

نقطه‌های آغاز

ورود کامپیوتر

به فعالیت‌های

پژوهشی حوزوی

از سال ۱۳۶۸ با

تدوین احادیث

کتاب حدیثی

«بحارالانوار» وارد

حوزه علمیه شد

